

Conclusie:

1. Het muzische biedt voor vele kinderen kansen op een leren met meer welbevinden met als gevolg: meer leerwinst.
2. Het muzische verhoogt voor vele kinderen de betrokkenheid en dus de kans op meer impliciet leren en zo op leerwinst.
3. Het muzische als communicatiemiddel biedt meer kansen op verstaan en begrijpen. Zowel van de wereld naar het kind als van het kind naar de wereld. Betere communicatie staat garant voor leerwinst.
4. Het muzische is een meerwaarde in het consolideren. Stevige consolidatie resulteert in leerwinst.

Ronde 5

Kris De Ruysscher

Projectleider muz. opvoeding VVKBaO

Contact: kris.deruysscher@vsko.be

Procesgerichte (zelf)evaluatie van muzische (taal)opvoeding in de basisschool

Muzische taalopvoeding als deel van een geheel

Binnen de muzische opvoeding in de basisschool onderscheiden we verschillende muzische domeinen: muzikale opvoeding, beeldopvoeding, dramatisch spel, bewegingsexpressie, media en muzisch taalgebruik. Ook al zijn deze domeinen te onderscheiden, te scheiden zijn ze niet. Vandaar ons pleidooi voor een geïntegreerde aanpak van deze muzische domeinen. Wat geldt voor de evaluatie van muzische opvoeding in het algemeen, geldt dan ook voor de 'muzische taalopvoeding'.

Doelgerichte evaluatie

In tegenstelling met wat vaak wordt gesteld, is creativiteit meer dan 'zomaar wat verzinnen' of 'zomaar wat doen'. Meestal verlopen creatieve processen vrij doelgericht. Iemand wil namelijk iets uitdrukken of verwerken: een boodschap, een idee, een gevoel, ... Dat zet hem aan tot nadenken en overleg voor, tijdens en na de expressie. Hij denkt na over: de boodschap, de te volgen weg, de keuze van een 'taal' en een expressievorm, materialen en technieken, het verzamelen van informatie, de presentatie, het effect, enz.

In het basisonderwijs vinden we die doelgerichte aanpak van muzische expressie belangrijk. Daarom willen we de kinderen van de basisschool ook initiëren in zelfontdekkende en zelfgestuurde evaluatievormen die bijdragen tot een persoonsgerichte ontwikkeling van elk kind. Met andere woorden, wij sturen aan op een evaluatie die kinderen stimuleert tot groei, tot 'zin in meer en beter'.

Kenmerken van goede evaluatie binnen muzische opvoeding

Hoe ziet zo'n evaluatie er dan uit? We zetten even een aantal kenmerken ervan op een rijtje. Goede evaluatie binnen muzische opvoeding:

- gebeurt vanuit een ontwikkelingsperspectief en richt zich op de persoonlijke evolutie van het kind en sluit dus aan bij het individuele ontwikkelingsniveau;
- is gericht op communicatie met en tussen de kinderen;
- zet aan tot zelfreflectie bij kinderen;
- is gericht op de twee componenten van het muzische proces, namelijk: 'beschouwen' en 'creëren';
- draagt bij tot het ontwikkelen van een realistisch, maar positief zelfbeeld bij kinderen dat gekenmerkt wordt door een sterk geloof in het eigen kunnen;
- vertrekt vanuit een intense en onbevangen waarneming;
- staat niet 'buiten' het muzische proces, maar maakt er wezenlijk deel van uit;
- heeft vooral aandacht voor het creatief proces van kinderen;
- stimuleert op een gezonde manier de kritische zin bij kinderen;
- bedient zich van een genuanceerde taal in de communicatie over muzische expressie;
- laat toe dat kinderen zich op hun manier uiten;
- gebeurt met respect voor de anderen;
- is gericht op feedback zowel op niveau van het kind, als op niveau van de leerkracht;
- heeft oog voor aspecten van 'grondhouding' en van 'scholing';
- is doelgericht en gebeurt aan de hand van vooropgestelde criteria;
- stimuleert de 'wil tot' en de 'zin in' expressief bezig zijn.

Voor bijkomende voorbeelden:

- VVKBaO. (2003). *Praktijkboek bij het leerplan Muzische Opvoeding*. Brussel, 633 e.v.
- De Ruysscher, K. (2005). praktijkvoorbeelden van evaluatie binnen muzische opvoeding. *Pedagogische Mededelingen*, 9, 59 - 72.

Hoe verzamelen we de informatie voor onze evaluatie?

Het kind toont zijn muzisch kunnen niet alleen binnen de specifieke onderwijstijd voor muzische opvoeding. Ook in zijn spontaan spel en handelen van elke dag zal het getuigen van zijn 'muziciteit': de manier waarop het kind spreekt, zich beweegt, al dan niet humoristisch reageert, zijn spontane zang, de wijze waarop het de werkelijkheid benadert, de mate waarin spontaan tekent en danst, enz. In die zin spreken mensen wel eens over 'een geboren acteur' of over iemand die 'het' in zijn bloed heeft of, wanneer alle talent ontbreekt, over 'een stijve hark' of een 'droogstoppel'.

Dit soort 'natte vingerwerk' volstaat vanzelfsprekend niet. Binnen de muzische opvoeding in de klas gaan we wel iets systematischer tewerk bij het verzamelen van informatie over de expressie van de kinderen. Via een doelgerichte omgang met de muzische expressie kunnen we via observatie, communicatie en concrete 'toetsing' op een genuanceerdere wijze, informatie verzamelen.

Soms kunnen we die informatie verzamelen via toetsen, opvragingen en observaties bij concrete opdrachten (bvb. een muzikale proef, een voordracht, een poppenspel, ...). Binnen muzische opvoeding is er echter maar een beperkt aantal technische aspecten (het 'kennen' en het 'kunnen') dat zich op die manier laat evalueren.

Bijvoorbeeld:

Kan het een voorgespeeld ritme foutloos naspelen? (♩ 2.2)

Kan het kind de toon juist overnemen? (♩ 1) Kan een kind een beweging uitvoeren volgens een bepaald schema? (♩ 4.1)

Kan een kind bij het beeldend bezig zijn symmetrie toepassen? (∞ 12.7)

Herkent het kind de verschillende spelvormen en het bijhorende materiaal? (■ 1.4)

Kan een kind rijmwoorden aanwijzen? (• 3, Tb. 8.8.6)

Daarom heeft het weinig zin hierop te focussen. Laat staan dat we omwille van hun concrete meetbaarheid uitsluitend deze doelen zouden evalueren.

Veel belangrijker is om na te gaan in welke mate kinderen erin slagen de algemene streefdoelen van de muzische opvoeding te bereiken: de kracht en de kwaliteit van de expressie, de muzische grondhouding van de kinderen, de creatieve omgang met de verschillende muzische talen, hun persoonlijke groei en vindingrijkheid, ...

Bijvoorbeeld:

Gevoelig zijn voor het overdrachtelijke of symbolische karakter van een muzische expressievorm: gevoelig zijn voor de beeldspraak in de kunstzinnige expressie. (Alg. doel 4)

De ander in zijn expressie willen ontmoeten: in kunstzinnige uitingen andere culturen ontdekken en er waardering voor opbrengen. (Alg. doel 5)

Genieten van een kunstzinnige expressie of een kunstwerk: in bewondering kunnen staan voor de bijzondere kwaliteiten van een kunstwerk: zijn expressieve kracht, technische perfectie, sterke verbeeldingskracht, oorspronkelijkheid, schoonheid, enz.

De evaluatie van die brede doelen vraagt om een specifieke aanpak. Ze zijn immers niet altijd objectief te 'meten'. We bedienen ons hier bij voorkeur van zogenaamde *zachte evaluatievormen* die aansluiten bij de eigenheid van de muzische opvoeding: gerichte observaties tijdens de activiteit van de kinderen, gesprekken tussen en met de kinderen, zelfevaluatie bij de kinderen, samen terugblikken op voorbije activiteiten, enz.

Vanzelfsprekend hebben kinderen, ook wat de zachte evaluatie betreft, nood aan bepaalde criteria waarmee ze zichzelf, hun werkstukken en projecten kunnen evalueren. Die criteria kan de leerkracht aanreiken en komen voort uit de vooropgestelde doelen bij de activiteiten.

Kinderen die worden gestimuleerd tot zelfevaluatie zullen bepaalde van die criteria uiteindelijk integreren. Zo ontstaat een eigen referentiekader dat hen kan helpen bij het ontwikkelen van een zelfbewuste en zelfstandige houding bij het beschouwen en creëren van de kunstzinnige expressie van zichzelf en van anderen.

Muzenbox, Muzenboek, Muzenbum ...

Hoe kunnen we de muzische ervaringen van kinderen verzamelen en bewaren zodat kinderen zicht krijgen op hun persoonlijke groei binnen de muzische expressie? Soms is er een tastbaar resultaat (bvb. een tekening, een versje, ...), soms ook niet (bvb. een dans, de zang, een toneelstuk, ...). Een antwoord daarop is de portfolio. In deze context spreken wij over het werken met Muzenboxen en Muzenboeken.

In de *Muzenbox* (een muzisch gepersonaliseerde grote doos) verzamelen kinderen alle mogelijke sporen van hun muzisch handelen. Dat kan een foto zijn, een opname, een tekening, een tekst, enz. Die worden veilig opgeborgen in de doos of, wanneer het kind dat wil, geëtaleerd aan de buitenzijde van de doos in daarvoor bedoelde plastic hoesjes. Door de dozen op een creatieve wijze in de klas te schikken, vormen ze een

boeiende kijkmuur waar voortdurend wat anders te zien en te beleven valt. Op regel-

matige tijdstippen gaan de boxen ook mee naar huis om ze samen met mama en papa te bekijken en te bespreken.

Bij de Muzenbox hoort echter ook een *Muzenboek*. Dat is een chronologisch opgebouwd muzisch dagboek waarin de kinderen niet alleen informatie verzamelen (liedjes, teksten, foto's, verslagjes, ...), maar waarin ze vooral reflecteren op voorbije muzische processen. Dat reflecteren kan op een persoonlijke manier aan de hand van een tekening, een verslagje, een foto, een pictogram, een brief, enz. Het kan echter ook op een gestructureerde wijze aan de hand van 'etiketten'. Die etiketten bieden structuur voor de zelfevaluatie. Gedwongen door de structuur van het etiket denken de kinderen bewust na over de verschillende aspecten van hun muzisch proces: de inhoud, de activiteiten en technieken, hun persoonlijk gevoel en de kwaliteit van de expressie.

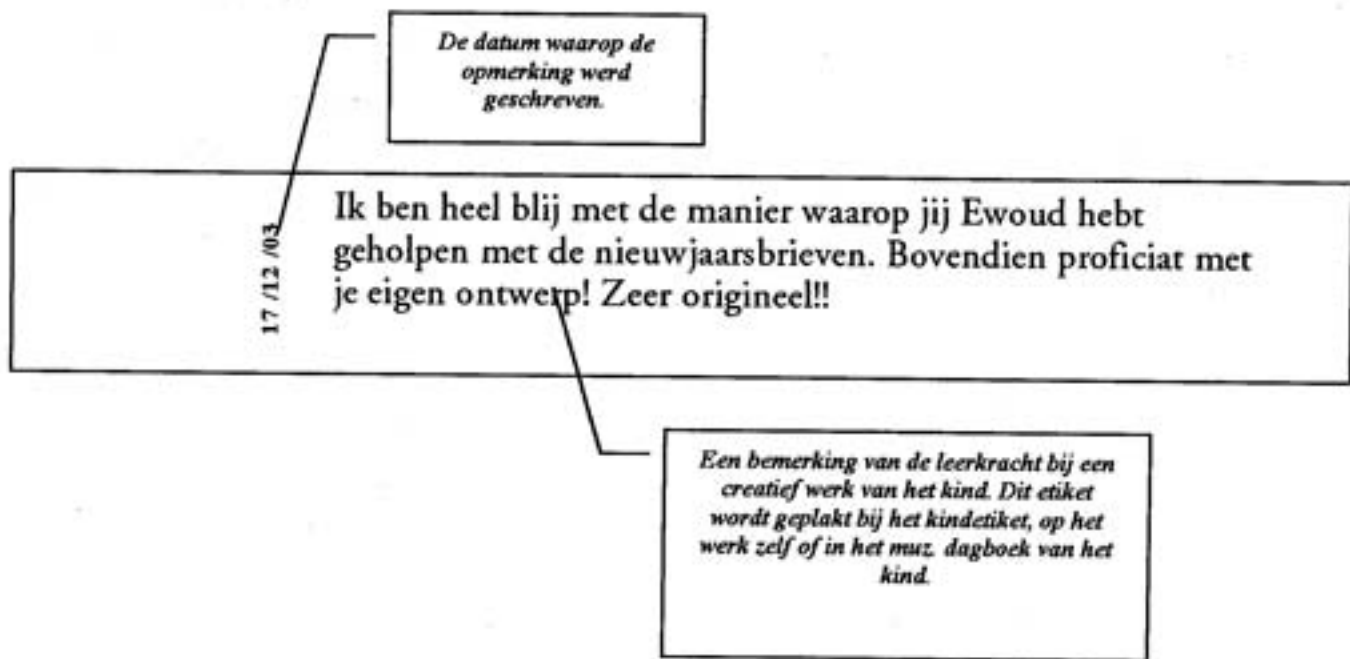
Bijvoorbeeld:

The image shows a hand-drawn label on a textured background, divided into five sections for reflection on a music project. The sections are as follows:

- Top Left:** A row of five icons: a mouth, a pair of scissors, a film camera, a musical note, and a stylized signature.
- Top Right:** A box titled 'Thema, project, ...' with the handwritten text 'Kinderrechten'.
- Middle Left:** A box titled 'Dit heb ik allemaal gedaan:' with the handwritten text 'Muziekstuk gebruikt, tonen, teksten, Het Kinderrechten spel'.
- Middle Right:** A box titled 'Periode:' with the handwritten text '08/11/04'. Below it is a section titled 'Ik voelde me hierbij:' with three smiley face icons (sad, neutral, happy) and the handwritten text 'Omdat je met je groepje alle de leuke opdrachten moest doen'.
- Bottom:** A large box titled 'Wat ik wil onthouden:' with the handwritten text 'Met het Kinderrechten. Als ik het niet om het eerst maar om het Best'.

Ook de leerkracht reflecteert op het creatieve werk van de kinderen. Hij kan het zelfbeeld van het kind bijstellen en beoordelen. Dat gebeurt altijd in overleg met het kind en aan de hand van etiketten voor de leerkracht die in het Muzenboek van de kinderen worden geplakt.

Bijvoorbeeld:

Ook het Muzenboek gaat regelmatig mee naar huis. Zo worden de ouders geïnformeerd over de muzische ontwikkeling van hun kinderen. Zij kunnen op hun beurt met een etiket een persoonlijke appreciatie kwijt in het Muzenboek van hun kind. Op die manier krijgt het kind feedback van alle partijen.

- VVKBaO. (2003). *Praktijkboek bij het leerplan Muzische Opvoeding*. Brussel, 651 e.v.
- VVKBaO. (2003). *Op de hoogte van hun Nederlands? Een grabbelton met voorstellen van zachte evaluatie taalonderwijs*. Brussel.
- De Ruyscher, K., Hendrickx, H. (2005) *De kunst van zinvolle evaluatie en communicatie binnen Muzo*, dvd-verslag, Brussel, VVKBaO.

Een goed aangewend Muzenboek is zeker een goed instrument om over de muzische ontwikkeling van kinderen te rapporteren. Toch is er ook vraag naar een formeel instrument dat ook toelaat om op een summatieve wijze op een bepaalde moment vorderingen van kinderen in kaart te brengen. Het antwoord daarop is 'Muzenbum'.

Muzenbum is een instrument dat toelaat om op een doelgerichte en tegelijk ontwikkelingsgerichte manier te communiceren over de muzische ontwikkeling van kinde-

ren. Geïnspireerd door communicatieprenten, ontwikkeld op basis van het Leerplan Muzische opvoeding, komen de kinderen met hun leerkracht in gesprek over hun muzische ontwikkeling. Ze bespreken samen wat al verworven is wat de werkpunten en uitdagingen zijn voor de toekomst. De communicatie gebeurt aan de hand van prenten. Dat is misschien verrassend, maar biedt heel wat voordelen. Beelden zeggen immers zoveel meer dan woorden. Bovendien is de gebruikte beeldtaal zeer toegankelijk voor zowel (jonge) kinderen als volwassenen. Zelfs anderstalige kinderen en volwassenen kunnen ze begrijpen.

Na een gezamenlijke inhoudelijke verkenning van de prenten, gaan de kinderen samen met de leerkracht op zoek naar personages waarmee ze zich kunnen vereenzelvigen: "Die danst graag, net als ik!" Tijdens die speurtocht stuiten ze ook op personages waarmee ze zich omwille van hun nog beperkte muzische grootte (voorlopig nog) niet kunnen vereenzelvigen. Die ontdekking is meteen de uitnodiging om door te zetten of om uit te zien naar een nieuwe stap in de eigen ontwikkeling.

Ik kan genieten van de speelse omgang met taal, van verhalen, vertellingen, poëzie, kinderboeken.

Ik ervaar hoe anderen in dezelfde situatie hetzelfde ervaren dan mij.

22

Wanneer het kind en de leerkracht het eens zijn over een bepaalde ontwikkeling, dan kan het kind op de communicatieprent het overeenkomstige personage inkleuren. Naarmate het kind evolueert, wordt de prent dus kleurrijker en kleurrijker.

Muzenbox, Muzenboek als Muzenbum zijn leerjaaroverstijgend opgebouwd. Daardoor ontstaat er continuïteit en wordt aan de kinderen de kans geboden om op eigen snelheid en volgens eigen criteria te ontwikkelen.

Bij Muzenbum werd een computerprogramma ontwikkeld dat toelaat om de individuele vorderingen van kinderen systematisch bij te houden en te beheren. Allerlei overzichten bieden kans aan de leerkracht om met een aangepaste praktijk in te spelen op de behoeften van de groep en om na te gaan welke aspecten van het leerplan al dan niet aan bod zijn gekomen.

- De Ruysscher, K., VVKBaO. (2006). *Muzenbum, doelgerichte communicatie over de muzische ontwikkeling van kinderen aan de hand van prenten*, Averbode, Uitgeverij Averbode.

Conclusie

Om op een goede manier met Muzenbox, Muzenboek en Muzenbum te kunnen werken is een kindgerichte visie op evaluatie onontbeerlijk. Bovendien heeft deze manier van evaluatie weinig zin als er geen aandacht is voor deugdelijke muzische opvoeding. Evaluatie staat immers niet los van het muzische proces, maar maakt er wezenlijk deel van uit.

Ronde 6

Anita Oosterloo & Agnes Benus
 O.B.S. Op 'e Feanhoop – De Veenhoop
 Contact: info@anitaoosterloo.nl
info@opefeanhoop.nl

Kikker gaat de wereld over – Kikkert giet de wrâld oer. Over het gebruik van ICT bij een tweetalige taalontwikke- ling van kleuters

Binnen het lectoraat *ICT en veranderende didactiek*¹ staat de vraag centraal hoe nieuwe technologieën bestaande onderwijsprocessen kunnen veranderen of nieuwe onderwijsprocessen kunnen doen ontstaan. Binnen zo'n veranderende didactiek gaan we er van uit dat leerlingen zelf een actieve rol spelen bij het verwerven van kennis. Kennis wordt door henzelf opgebouwd in interactie met de beschikbare leeromgeving. Hierbij vervult de docent een andere rol dan in traditionelere onderwijssettings gebruikelijk is. Vanuit deze gedachte zijn binnen het lectoraat verschillende projecten opgestart. Een daarvan heeft betrekking op de rol van ICT bij het stimuleren van beginnende geletterdheid in een meertalige omgeving. Een van de scholen die bij dit project betrokken zijn, is obs Op 'e Feanhoop, een kleine basisschool in De Veenhoop, een dorpje in een waterrijk gebied midden in Friesland. Van het project op deze school doen we in deze bijdrage verslag.

Het team van Op 'e Feanhoop heeft een aantal jaren geleden gekozen voor ervaringsgericht onderwijs. Voor dit project is dan ook bewust gekozen de eigen omgeving als leeromgeving te gebruiken. ICT-middelen als een digitale camera, een eigen website en een active whiteboard spelen hierbij een belangrijke rol. Doel van het project is dat met behulp van deze middelen op een stimulerende manier gewerkt wordt aan de mondelinge en de schriftelijke taalvaardigheid van leerlingen in de onderbouw, zowel in het Nederlands als in het Fries. Daarbij is ouderbetrokkenheid is een middel om de

¹ Lector is Jan Lepeltak; zie ook www.frieslandleernetwerk.nl.